

Основні положення Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання

Україна нестримно рухається до європейської спільноти у багатьох сферах нашого життя. Урядом впроваджуються нові напрями співробітництва у різних сферах з багатьма країнами світу, у тому числі створюються умови для навчання, роботи, відпочинку, подорожі до іноземних країн, у зв'язку з чим виникають різні взаємовідносини між громадянами цих країн.

Чимало українців виїжджають за кордон, зав'язують нові стосунки, створюють сім'ї. Втім, саме ця категорія шлюбів відрізняється своєю нетривалістю. Причини різні: від відсутності елементарної культури міжнаціональних відносин до банальних розбіжностей у характерах, але наслідок один – розлучення. Бездітним парам вдається пройти цей процес, майже, безболісно, але подружжя, що має дітей, зіштовхується з масою проблем, найвагомішою з яких є визначення місця проживання дітей та стягнення аліментів на них.

Вирішення проблеми стягнення по аліментним зобов'язанням виникають не тільки в нашій країні, більшість світової спільноти опікується вирішенням доступності реалізації таких прав громадянами різних країн, в незалежності де вони знаходяться - у своїй чи у іноземній країні.

Для отримання аліментів громадянам необхідно визначитись із найефективнішим та найкращим для них способом, наведемо з таких два:

- звернутись до національних судів та отримати судове рішення про призначення аліментів на дитину (і на дружину) та, в подальшому – направити клопотання до країни відповідача (боржника) з проханням визнати та виконати судове рішення України на території іншої держави на підставі міжнародного договору, учасником якого є Україна та держава відповідача (боржника) чи, якщо відсутній міжнародний договір – на підставі взаємності.

– на підставі міжнародного договору звернутись із заявою про винесення рішення в іноземній країні щодо призначення аліментів. Іноді це буває більш виправданим, адже відповідачі, як правило наші громадяни, намагаються викривати реальні доходи.

Для реалізації вищенаведеного багато країн приймають багатосторонні і двосторонні договори, які дають можливість реалізувати вирішення аліментних питань і Україна є учасницею одного з таких багатосторонніх договорів, як - Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання

(далі – Конвенція), прийнята 23 листопада 2007 року у м. Гаазі.

Відповідно до Закону України «Про ратифікацію Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання», статті 16 Закону України «Про міжнародні договори», підпункту 83-4 пункту 4 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 02 липня 2014 року № 228, та з метою забезпечення виконання в Україні Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання, вчиненої 23 листопада 2007 року у м. Гаазі, наказом Міністерства юстиції України від 15.09.2017 № 2904/5 затверджено Інструкцію про виконання в Україні Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання, зареєстровану в Міністерстві юстиції України 18 вересня 2017 р. за № 1150/31018 (далі – Інструкція), яка визначає порядок виконання в Україні [Конвенції](#) та детально роз'яснює її застосування.

Згідно зі статтями 3 та 27 [Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини від 20 листопада 1989 року](#) в усіх діях стосовно дітей першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини; кожна дитина має право на рівень життя, що відповідає фізичному, розумовому, духовному, моральному та соціальному розвитку дитини; один з батьків (батьки) або інші особи, які відповідають за дитину, несуть основну відповідальність за забезпечення в межах своїх здібностей і

фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини, а також - держави-учасниці повинні вживати всіх відповідних заходів, у тому числі стосовно укладення міжнародних угод, для забезпечення стягнення утримання на дитину з одного з батьків (батьків) або інших осіб, які відповідають за дитину, зокрема у випадках, коли такі особи проживають у державі, іншій, ніж та, у якій проживає дитина.

Україна підписала Конвенцію 7 липня 2010 року, ратифікувала її (із заявами і застереженнями) [Законом України № 26-VII від 11 січня 2013 року](#), 1 листопада 2013 року вона набрала чинності для України.

З урахуванням [статті 19](#) Закону України «Про міжнародні договори України» Конвенція є частиною національного законодавства та її положення застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства.

Для звернення на підставі положень Конвенції необхідно щоб країна, до якої подається заява, була учасницею Конвенції.

Країни- учасниці Конвенції:

Албанія, Австрія, Білорусь, Бельгія, Боснія і Герцеговина, Бразилія, Болгарія, Буркіна-Фасо, Канада, Хорватія, Кіпр, Чеська Республіка, Естонія, Європейський Союз, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Гондурас, Угорщина, Ірландія, Італія, Казахстан, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Чорногорія, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Швеція, Туреччина, Україна, Об'єднане Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Сполучені Штати Америки.

Необхідно зазначити, що Конвенція взяла за основу найкращі риси існуючих Гаазьких конвенцій та інших міжнародних документів, зокрема [Конвенції Організації Об'єднаних Націй про стягнення аліментів за кордоном від 20 червня 1956 року](#).

Застосування положень Конвенції

Положення [Конвенції](#) застосовуються в Україні до зобов'язань про утримання, що виникають з відносин між батьками та дитиною, яка не досягла 18 років.

До зобов'язань про стягнення утримання з батьків на повнолітніх непрацездатних дочку, сина; з батьків на повнолітніх дочку, сина, які продовжують навчання, до досягнення ними 23 років; з повнолітніх дочки, сина на непрацездатних батьків; з баби, діда на внуків, які не досягли повноліття; з повнолітніх внуків, правнуків на непрацездатних бабу, діда, прабабу, прадіда; з повнолітніх братів, сестер на братів, сестер, які не досягли повноліття, та непрацездатних повнолітніх братів і сестер; з мачухи, вітчима на падчерку, пасинка, які не досягли повноліття; з повнолітніх падчерки, пасинка на непрацездатних мачуху, вітчима в Україні застосовуються лише положення [розділів V](#) «Визнання і виконання» та [VIII](#) «Загальні положення» Конвенції.

Відповідно до положень статті 2 Конвенції - Конвенція застосовується:

- a) до зобов'язань про утримання, що виникають з відносин між батьками та дитиною, стосовно особи віком до 21 року;
- b) до визнання та виконання або виконання рішення про утримання одного з подружжя, коли заяву зроблено разом з вимогою в межах підпункту «а», а також, -
- c) до утримання одного з подружжя, за винятком [розділів II](#) й [III](#) Конвенції.

Відповідно до [статті 62](#) Конвенції будь-яка Договірна держава може залишити за собою право обмежувати застосування Конвенції стосовно підпункту «а» пункту 1 лише до осіб, які не досягли 18-річного віку. Договірна держава, яка зробила таке застереження, не має права вимагати застосування Конвенції до осіб того віку, який виключено її застереженням.

Згідно із статтею 63 Конвенції будь-яка Договірна держава може заявити, що вона поширюватиме застосування всієї Конвенції чи будь-якої її частини до будь-якого зобов'язання про утримання, що впливає із сімейних відносин, батьківства, шлюбу або спорідненості, у тому числі, зокрема, зобов'язання стосовно уразливих осіб. Будь-яка така заява створює зобов'язання між двома Договірними державами лише настільки, наскільки їхні заяви охоплюють такі самі зобов'язання про утримання та частини Конвенції.

Положення цієї Конвенції застосовуються до дітей незалежно від сімейного стану батьків.

Необхідно зазначити, що практика звернень заявниць - громадянок України до Головного територіального управління юстиції в Одеській області свідчить про те, що, найчастіше жінки повертаються з дитиною в Україну та, незалежно від сімейного стану родини, подають доступні заяви (відповідно до пункту 1 статті 10 Конвенції) для передачі до компетентних органів іноземних країн, які є учасницями Конвенції.

Важливо!

1. Під час застосування Конвенції слід враховувати, що застереження, висловлені державами - учасницями Конвенції, виключають або змінюють дію тих положень Конвенції, щодо яких вони висловлені, для відповідної держави. Тексти заяв та застережень держав-учасниць до Конвенції, а також інформація з питань практичного застосування Конвенції розміщені на офіційному веб-сайті Гаазької конференції з міжнародного приватного права www.hcch.net у розділі, присвяченому [Конвенції](#).

2. У разі якщо у відносинах між Договірною державою та Україною одночасно діє [Конвенція](#) і [Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання](#), вчинена 02 жовтня 1973 року у м. Гаазі, що набрала чинності для України 01 серпня 2008 року, або [Конвенція про стягнення аліментів за кордоном](#), укладена 20 червня 1956 року у м. Нью-Йорку, що набрала чинності для України 19 жовтня 2006 року, застосовується Конвенція. У разі якщо визнати і виконати в Договірній державі рішення про стягнення аліментів (утримання), винесене до набрання чинності Конвенцією, на підставі її положень неможливо, але можливо на підставі положень Конвенції про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання від 02 жовтня 1973 року або Конвенції про стягнення аліментів за кордоном від 20 червня 1956 року, застосовуються положення останніх відповідних конвенцій.

Підстави для звернення

Відповідно до статті 10 Конвенції особа, яка претендує на отримання аліментів, може подати заяву:

- про визнання або визнання і виконання рішення про стягнення аліментів;
- про виконання рішення, прийнятого або визнаного в запитуваній Державі;
- про прийняття рішення про стягнення аліментів у запитуваній державі, коли немає рішення (одночасно може порушуватися питання про встановлення батьківства, коли це необхідно);
- про прийняття рішення про стягнення аліментів у запитуваній державі, якщо визнання і виконання рішення там неможливе або відмовлено через брак підстав для визнання і виконання;
- про зміну рішення, винесеного у запитуваній державі;
- про зміну рішення, винесеного в іншій державі, ніж запитувана Держава.

Особа, яка сплачує аліменти (боржник) може на підставі Конвенції подати заяву про:

- а) визнання рішення або еквівалентна процедура, що призводить до зупинення чи обмеження виконання попереднього рішення в запитуваній державі;
- б) зміну рішення, винесеного у запитуваній державі;

в) зміну рішення, винесеного в іншій державі, ніж запитувана держава.

У розділі 4 Конвенції містяться положення про випадки, коли право звернутися з відповідною заявою про стягнення аліментів може бути обмежено. Особа, яка винна аліменти (боржник), не може порушити справу про зміну рішення або ухвалення нового рішення ні в якій іншій Договірній державі, до тих пір, поки особа, на користь якої стягуються аліменти (кредитор), має місце постійного проживання в Договірній державі, в якій було ухвалено рішення про стягнення аліментів.

Куди необхідно звертатись

Конвенцією передбачено, що заявники звертаються з відповідними заявами про стягнення аліментів через Центральні органи держав, що, в свою чергу, гарантує заявнику отримання компетентної допомоги, а Центральним органам дає змогу взаємно контролювати хід просування справи.

В Україні таким центральним органом є Міністерство юстиції України.

Центральний орган запитуючої держави, згідно зі статтею 12 Конвенції, допомагає заявнику забезпечити, щоб заява супроводжувалася всією інформацією та документами, які, як йому відомо, є необхідними для розгляду заяви та пересвідчившись, що заява відповідає вимогам Конвенції, передає заяву від імені та за згодою заявника до центрального органу запитуваної держави.

Відповідно до Положення про Головні територіальні управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 23.06.2011

№ 1707/5, Головні територіальні управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, в областях, містах Києві та Севастополі (далі - Головне територіальне управління юстиції) підпорядковуються Міністерству юстиції України та є його територіальними органами.

Таким чином, заявник для отримання необхідної інформації та допомоги при складанні заяви згідно з умовами Конвенції може звернутись до Головного територіального управління юстиції, юрисдикція якого розповсюджується на територію місця звернення заявника.

Слід наголосити, що Конвенція не позбавляє зацікавлену особу права безпосередньо звертатися з відповідною заявою до компетентного органу (суду або адміністративного органу) запитуваної держави, не залучаючи Центральні органи, проте, у таких випадках положення Конвенції застосовуються неповністю.

Порядок подання заяв

Заяви, передбачені розділом III Конвенції, щодо зобов'язань про утримання, що виникають з відносин між батьками та дитиною, яка не досягла 18 років, подаються до центрального органу через центральний орган тієї Договірної держави, де постійно проживає заявник.

Заява про визнання і виконання рішення щодо зобов'язання про стягнення утримання відносно осіб, зазначених в абзаці другому пункту 6 розділу I цієї Інструкції, подається безпосередньо до компетентного органу Договірної держави, на території якої необхідно визнати та виконати рішення.

До заяви щодо стягнення утримання в Україні, зазначеної у пункті 1 цього розділу, заявник додає довіреність, що уповноважує Міністерство юстиції України діяти від його імені в суді чи інших органах або призначити представника для таких дій.

Заява та документи, що направляються з України до запитуваної Договірної держави відповідно до [Конвенції](#), складені українською мовою, мають супроводжуватися перекладом офіційною мовою запитуваної Договірної держави або іншою мовою, яку запитувана Договірна держава визначила у своїй заяві відповідно до [статті 63](#) Конвенції як прийнятну для всієї своєї території або тієї її частини, на якій проживає боржник.

Вимоги стосовно мови

Будь-яка заява та пов'язані з нею документи складаються мовою оригіналу й повинні супроводжуватися перекладом офіційною мовою запитуваної держави або іншою мовою, яку запитувана держава зазначає в заяві відповідно до [статті 63](#) як прийнятну, якщо тільки компетентний орган такої держави не звільняє від вимоги надання такого перекладу (пункт 1 статті 44 Конвенції).

Переклад документів відповідно до цього пункту забезпечує заявник.

У разі неможливості здійснити в Україні переклад заяви, що подається через центральні органи, та документів, що до неї додаються, офіційною мовою запитуваної Договірної держави заява та додані документи можуть бути передані Міністерством юстиції України запитуваному центральному органу без перекладу або з перекладом англійською чи французькою мовою для організації перекладу у запитуваній Договірній державі після отримання згоди заявника на покриття ним витрат на такий переклад.

Зміст заяви

Відповідно до пункту 1 статті 11 Конвенції усі заяви відповідно до статті 10 Конвенції повинні містити: а) виклад суті заяви або заяв; б) ім'я та контактну інформацію, у тому числі адресу та дату народження заявника; с) ім'я та, якщо відомо, адресу та дату народження відповідача; d) ім'я та дату народження будь-якої особи, для якої запитується утримання; е) підстави, на яких ґрунтується заява; f) у заяві кредитора - інформацію стосовно того, куди повинні надсилатися або перераховуватися електронним способом суми утримання; g) за винятком заяви відповідно до підпункту «а» пункту 1 та підпункту «а» пункту 2 статті 10, будь-яку інформацію або документ, зазначені в заяві запитуваної держави відповідно до [статті 63](#); h) ім'я та контактну інформацію особи або підрозділу центрального органу запитуючої держави, які відповідальні за опрацювання заяви.

У відповідних випадках і настільки, наскільки це є відомим, заява додатково повинна містити, зокрема: а) фінансове становище кредитора; б) фінансове становище боржника, у тому числі ім'я та адресу роботодавця боржника та характер і місцезнаходження активів боржника; с) будь-яку іншу інформацію, що може сприяти розшукові відповідача.

До заяви додається будь-яка необхідна підтверджувальна інформація або документація, у тому числі документація стосовно права заявника на безоплатну правову допомогу.

Форма заяви подається у формі, рекомендованій та опублікованій Гаазькою конференцією з міжнародного приватного права.

Варто врахувати, що в заявах про стягнення аліментів та рішеннях судів тощо має зазначатися виключно тверда грошова сума.

Підстави для відмови у визнанні та виконанні

Згідно із статтею 22 Конвенції у визнанні та виконанні рішення може бути відмовлено, якщо: а) визнання та виконання рішення є очевидно несумісним з основами правопорядку («ordre public») запитуваної держави; б) рішення було отримано шляхом шахрайства у зв'язку з процесуальними питаннями; с) провадження між тими самими сторонами про той самий предмет триває в органі запитуваної держави, і таке провадження було розпочато раніше; d) рішення є несумісним з рішенням, винесеним між тими самими сторонами та про той самий предмет або в запитуваній державі, або в іншій державі, якщо це останнє рішення відповідає умовам, необхідним для визнання та виконання в запитуваній державі; е) у справі, у якій відповідач або не з'явився, або не був представлений у провадженні в державі походження:

- коли закон держави походження передбачає повідомлення про провадження, відповідач не був належним чином повідомлений про провадження та не мав можливості бути заслуханим або

- коли закон держави походження не передбачає повідомлення про провадження, відповідач не був належним чином повідомлений про рішення та не мав можливості оскаржити або подати апеляцію на підставі неправильного встановлення обставин справи та застосування закону, або

f) рішення було прийнято в порушення [статті 18](#) Конвенції: «Обмеження стосовно провадження» - у випадках, коли рішення прийнято в Договірній державі, у якій кредитор має звичайне місце проживання, провадження стосовно зміни рішення або прийняття нового рішення не може бути порушене боржником у будь-якій іншій Договірній державі доти, доки кредитор залишається проживати в державі, де було прийнято рішення, крім випадків, зазначених у пункті 2 цієї статті.

Виконання згідно з внутрішнім правом

Положеннями статті 32 Конвенції визначено, що виконання відбувається відповідно до законодавства запитованої держави та повинно бути швидким.

У разі подання заяв через центральні органи, коли рішення проголошено таким, що підлягає примусовому виконанню, або зареєстровано для примусового виконання згідно з [розділом V](#), примусове виконання здійснюється без потреби додаткових дій з боку заявника.

Чинними є будь-які застосовувані норми в державі походження рішення стосовно тривалості зобов'язання про утримання.

Будь-який строк давності стосовно стягнення заборгованості визначається законом держави походження рішення або законом запитованої держави, залежно від того, який закон передбачає триваліший строк давності.

Щодо порад майбутнім батькам

Знання культури та звичаїв іноземних країн, особливо тієї, з якої походить ваша «друга половина» - допоможуть зберегти сім'ю, в якій ростуть та виховуються щасливі діти.

Благополуччя, взаєморозуміння та щастя вашим родинам, бережіть гарні стосунки, а діти нехай ростуть здорові та щасливі у добробуті та відчувають любов та піклування батьків, і не тільки в грошовій формі.

Інформує відділ судової роботи та міжнародного співробітництва
Головного територіального управління юстиції в Одеській області